

דברי תורה וחינוך

את סילת פלבוץ

שמות | הרב יגאל אריאל יו"ר עמותת רוח הגולן

בס"ד

כל פרקמטיא של משה לא היתה אלא ב'אז'

ארבע פעמים מופיעה המילה "אז" ביחס למשה. המדרש (ילקוט שמעוני שמות) עורך גזירה שווה ביניהן ורואה בה 'מילה מנחה' המחברת את פרשיותיו: "כל פרקמטיא של משה לא היתה אלא ב'אז'".

'אז' מדגיש נקודת זמן מסוימת אליה מתייחס האירוע. יש מי שאינו מחובר אל קצב הזמן ואיננו מתייחס לשטפו הזורם ועובר לו. ויש שמחלק אותו ליחידות ועושה אותן לקנה מידה ערכי שמקנה לזמן משמעות. היסטוריונים עשו זאת סביב מלכים ומלחמותיהם. שנים רבות מנו בישראל ל'מניין שטרות' (ראשית הכיבוש הסלווקי בארץ). המניין שלנו לבריאה מדגיש את הגרעין האלוקי שטמון ביסוד חיינו. ומי שמונה להקמת המדינה מדגיש את מרכזיות מהלך התחיה הלאומי.

משה עשה זאת עם ה'אז'. נקודת הזמן המרכזית של משה היא שירת הים, שיאה של יציאת מצרים 'אז ישיר משה'. רק כאן כאשר טבעו פרעה וחילו בים יצא עם ישראל באמת לחרות. אך תמונת הגאולה של משה הייתה גדולה ורחבה עוד יותר. יציאת מצרים בשבילו הייתה רק שלב ראשון בגאולה הגדולה. על כן סיים את השירה ב'תביאמו ותיטעמו בהר נחלתך', ובבניית בית המקדש, 'מקדש ה' כוננו ידיך'.

חכמים הרחיבו את התמונה עוד יותר ואמרו: "תניא אמר רבי מאיר: מניין לתחיית המתים מן התורה? שנאמר: אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', שר לא נאמר, אלא ישיר. מכאן לתחיית המתים מן התורה" (סנהדרין צ"א ב).

משה קשר אפוא את ההווה אל העתיד, גם העתיד הרחוק והגדול. כל מעשיו וכל 'אז' שאמר מתחבר אל ה'אז' העתידי ההוא. וכאשר מכוונים את ההווה אל העתיד הזה, מאירים את העכשיו הזמני הקודר באור גדול מן הנצח.

בפעם הראשונה זה היה רגע של חולשת דעת. בפסוקים האחרונים של הפרשה משה בא בטרוניה של 'אז': וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל ה' וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לְמָה הִרְעִיתָ לְעַם הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי. וּמֵאֵז בָּאתִי אֶל פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הֲרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְךָ (שמות ה' כב כג). נקודת המבט של משה פה מרוכזת בהווה ובראייה עכשווית כזו, הפכה תחילת הגאולה לשעה של נסיגה ושפל. והקב"ה ענה לו: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲתָה תֵרָאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפְרַעֲה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאֶרֶץ (ו' א).

אבל טרונייתו של משה לא נבעה מחסרון באמונה, אלא דווקא בגלל אהבת ישראל שלו ודבקותו בגאולה לא יכול היה להשלים עם התמהומתה וסיבוכיה. מדוע היא לא מתפתחת ומתקדמת בקו ישיר אלא 'משיח נגלה ונכסה'?

בפעם השנייה משה ניצל ב'אז'. ציפורה כרתה את ערלת הבר ואמרה: 'אז אמרה חתן דמים למולות', כלומר, גם במלון בדרכו למצרים הוא 'בתפקיד', מחובר אל העתיד הגדול של גאולת ישראל.

אף הפרשת ערי המקלט המוקדמת בעבר הירדן, הייתה ב'אז', 'אז יבדיל משה שלש ערים'. "ואף על פי שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שבארץ כנען? אמר משה: מצוה שאפשר לקיימה אקיימנה" (רש"י דברים ד' מא). משה לא חיכה שגיע הזמן לקדש את הערים, אלא עשה מעשה וחיבר מיד את תחילת הכניסה אל הארץ, בעבר הירדן, אל שלמות הקדושה הסופית העתידה.

תפיסה זו של משה מחייבת בעצם כל אדם מישראל. אחת השאלות הבסיסיות שכל אדם נשאל על מעשיו בעולם היא: 'צפית לישועה?' (שבת ל"א א). האם קשרת את עולמך ומעשיך בהווה אל ציפיית הישועה בעתיד?

"התביעה היותר שלמה היא על כל מהלך החיים של האדם, אם ניתן לו ערכו הכללי בתור צפיה לישועה" (עין אי"ה שבת ב' קסד, עולת ראה א רעט). "לישועתך קוינו כל היום".

חיבור ההווה אל העתיד, מביא אליו כבר משהו מן האור הגדול: "לפי אותו הערך שאור עולם הבא זורח בעולם הזה, באיש היחידי, בכללות העולם ובמציאות בכללותה, הכל מתעלה. מרומם הוא את כל ערכי החיים כולם, מאיר הוא בספרות ובשירה, בחיי החברה והמדינה, באישיות היחידה ובמשפחה" (מוסר הקודש קעז, אור עולם הבא בעולם הזה).